

Metodické centrum muzejní pedagogiky
při Moravském zemském muzeu

KURZ ZÁKLADY MUZEJNÍ PEDAGOGIKY

Bc. Monika Mažárová

**Tvořivé Vánoce v Domě umění Jihomoravského muzea
ve Znojmě jako příklad dobré praxe**

závěrečná práce

2013

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....
Bc. Monika Mažárová

31. 8. 2013

Na tomto místě bych ráda v první řadě poděkovala zaměstnancům MCMP a všem, kteří se na realizaci tohoto přínosného kurzu podíleli. Nemalé díky také patří ředitelce Jihomoravského muzea ve Znojmě Ing. Vladimíře Durajkové za vstřícný přístup ke vzdělávacím aktivitám muzea a neutuchající podporu, stejně jako všem kolegům, kteří se nebojí zapojit. V neposlední řadě patří mé poděkování také Mgr. Lence Mrázové, jejíž cenné rady a podnětné připomínky inspirativně ovlivňují moji muzejně-pedagogickou praxi.

OBSAH

ÚVOD.....	4
I. VÁNOCE 2012 V JIHOMORAVSKÉM MUZEU VE ZNOJMĚ	
1. Vánoční výstavy.....	5
II. TVOŘIVÉ VÁNOCE	
1. Úvodní charakteristika tvůrčích dílen v Jihomoravském muzeu.....	6
2. Teoretická východiska animačního programu Tvořivé Vánoce	7
3. Stanovené výukové cíle programu.....	9
4. Popis	9
5. Návaznost na rámcové vzdělávací programy.....	11
III. KOMPLEXNÍ ZHODNOCENÍ	
1. Možná úskalí při realizaci programu.....	13
2. Přínos programu (nejen) pro jeho účastníky.....	14
3. Zhodnocení návštěvnosti programu.....	14
ZÁVĚR.....	16
POUŽITÉ ZDROJE.....	17
PŘÍLOHY.....	19

ÚVOD

Soustavná muzejně pedagogická činnost založená na edukačních programech se ve znojemském muzeu rozvíjí teprve od začátku roku 2012. Pozice muzejní pedagogiky zde byla ukotvena v červnu téhož roku, kdy dosavadní průvodce – lektor získal pro muzeum novou pozici muzejního pedagoga. Celkem se v průběhu loňského roku podařilo vytvořit na 24 edukačních programů, od komentovaných prohlídek, besed s autory, přes animace k volnočasovým tvůrčím dílnám.

Z těchto programů jsem se pro příklad dobré praxe rozhodla pro Tvořivé Vánoce – animační program se značně emocionálním prožitkem. Pro ucelené představení tohoto projektu jsem celou práci rozdělila do třech větších částí, které na sebe navazují.

První oddíl nastíní pojetí vánočních výstav v Jihomoravském muzeu. Představí je krátkými anotacemi, neboť výstavy jsou to, z čeho při navrhování Tvořivých Vánoce, ale i obecně všech edukací, vycházím. Po obeznámení se s výstavami může již následovat samotný rozbor projektu. Velmi podstatná je zejména samotná metodika animace opírající se o teorii muzejní pedagogiky a chybět samozřejmě nemůže ani popis programu či jeho provázání s rámcovými vzdělávacími programy. Poslední kapitola se věnuje zhodnocení celého programu od možných rizik při jeho realizaci až ke statistice návštěvnosti.

I. VÁNOCE 2012 V JIHOMORAVSKÉM MUZEU VE ZNOJMĚ

Úvodní kapitola se vrací k výstavám ve znojemském muzeu věnovaným vánoční tematice v roce 2012. Stručný náhled na výstavy poskytne základ pro samotný rozbor uskutečněného programu, neboť to byly právě ony, z jejichž obsahové náplně a pojetí celý program vycházel.

1. Vánoční výstavy

Vánoční atmosféra i v roce 2012 zaplnila oba objekty Jihomoravského muzea ve Znojmě, Dům umění a minoritský klášter, s celoročním provozem a zaměřením krom expozic také na krátkodobé výstavy.

V křížové chodbě minoritského kláštera se nacházela komorní výstava „*Veselé vánoční hody, aneb za tajemstvím štedrovečerního stolu*“. Jak už sám název napovídá, představovala výstava tradiční pokrmy v období Vánoc na Znojemsku v 19. století. Okrajově však také připomněla lidové zvyky v období půstu, předvánočních občůzek, u štedrovečerního stolu až k masopustnímu veselí. Ve vitrínách si tak návštěvníci mohli prohlédnout dobové formy na perníky, váhy na ryby, betlémy či recepty. Instalace výstavy byla značně determinována omezeným prostorem a z důvodu absence průvodce i dozoru v této budově muzea zde chyběly jakékoliv interaktivní prvky.

Výstava kočárků, panenek, medvídků a dalších hraček ze soukromých sbírek s názvem „*Hračky ze skříně*“ se konala v prvním patře Domu umění. Pojetí celkové prezentace jako nostalgické vzpomínky na více či méně dávné hračky, které kdysi pod stromečkem rozzářily oči nejednomu dítěti, umocnil velký a pečlivě nazdobený vánoční strom i soukromé fotografie z rodinných archivů zaměstnanců a přátel muzea. Hlavní cíl výstavy se tentokrát nesoustředil na výchovu či vzdělání jako spíše na emocionální prožitek. Návštěvník zde utekl před konzumním pojetím Vánoc a tradičním adventním shonem, našel návrat do dětství svého nebo svých rodičů i prarodičů a načerpal pokornou, nostalgickou atmosféru.

Krom těchto větších výstav uspořádalo muzeum ještě další čtyři vánočně laděné výstavy, jež však zůstávají zcela na okraji zájmu pro tuto práci, neboť se jednalo zejména o výstavy charitativního typu (Děti malují pro Konto Bariéry, výtvarná dílna SAMUEL, apod.).

II. TVOŘIVÉ VÁNOCE

Stěžejní část práce nejprve krátce charakterizuje samotný edukační program, aby se ozřejmily okolnosti, které zasáhly nejen do koncepce programu, ale i například do místa jeho realizace. Po úvodní anotaci následuje teoretické zakořenění Tvořivých Vánoc s užším zaměřením na zvolené výukové metody a stanovené výukové cíle. Samotný popis průběhu programu na závěr doplňuje provázání na kurikulární dokumenty České republiky.

1. Úvodní charakteristika

Tvořivé Vánoce se staly úvodním programem cyklu animačních programů s výraznou tvůrčí činností u příležitosti dvou velkých křesťanských svátků – Vánoc a Velikonoc. Na jaře letošního roku tedy cyklus pokračoval Tvořivými Velikonocemi – Když přichází jaro. I v dalších letech budeme s „tvořivými“ svátky pokračovat. Vždy bude program obsahově nový v teoretické i praktické části, avšak celková koncepce zůstane nezměněna.

Pod názvem Tvořivé Vánoce se v roce 2012 ukryly celkem dva programy trvající přibližně 90 minut: Krása slaměných ozdob, Pod stromečkem. Tyto animace se lišily pouze ve výtvarné části, kdy žáci od 3. ročníku ZŠ až po střední školy vytvářeli slaměné ozdoby a děti z mateřských škol, 1. a 2. ročníku ZŠ a děti se specifickými vzdělávacími potřebami tvořily malé stromečky z dřevěných kolíčků na prádlo a zelené stuhy.

Tvořivé Vánoce měly původně tvořit součást výstavy „*Veselé vánoční hody...*“, kterou měly doplnit povídáním o lidových zvycích, původu vánočních

svátků a tvůrčí aktivitou. Prvotní záměr jsem však pro nevyhovující podmínky v minoritském klášteře (chybějící zázemí pro výtvarnou činnost, nízká teplota v zimním období, ...) musela pozměnit a přesunout celý program do budovy Domu umění, kde ve výstavním prostoru 1. patra probíhala výstava „*Hračky ze skříně*“.

2. Teoretická východiska animačního programu Tvořivé Vánoce

Základním východiskem pro sestavení edukačního programu se stalo tzv. kritické myšlení vycházející z poznatků mezinárodního vzdělávacího programu Reading and Writing for Critical Thinking (RWCT). Jednak kritické myšlení odpovídá ve svém základu soudobým principům (nejen) muzejní pedagogiky, tj. budování samostatného myšlení žáků, ale také využívá výukový rámec, který poskytuje muzejnímu pedagogovi funkční konstrukci celého programu.

Tento tzv. třífázový model učení probíhá ve třech navazujících částech. Během úvodní evokace si žáci přirozeně vybavují své dosavadní vědomosti o daném tématu, jejich mysl se aktivizuje a koncentruje k dalšímu hlubšímu poznávání. Následuje fáze uvědomění si významu, kdy žák získává již nové informace, které porovnává se svými prvotními představami. Nově získané informace dále vyhodnocuje a zpracovává, aby došlo ke správnému pochopení probírané látky. Závěrečná reflexe napomáhá zopakovat a upevnit si nové znalosti. Jak uvádí Helena Grecmanová ve *Škole muzejní pedagogiky 4*: „*Kritické myšlení začíná otázkami, problémy, hledáním zdůvodnění. Spojuje se s uchopením myšlenky, jejím důsledným, nezaujatým prozkoumáním, porovnáním s opačnými stanovisky a s tím, co se již o tématu ví. Teprve potom následuje zaujetí určitého stanoviska.*“¹

Před samotným utvářením podoby programu bylo nutné stanovit výukové cíle. Ke stanovení cílů mi v tomto konkrétním případě pomohla zejména *Bloomova taxonomie cílů*.² Předem vytyčené výukové cíle jsou velmi důležité nejen pro zpětnou kontrolu, zdali žáci skutečně odcházejí z programu se znalostmi

---

¹ GRECMANOVÁ, Helena. Aktivizační metody v muzejní pedagogice. In: *Škola muzejní pedagogiky 4*. Olomouc : Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2007. s. 56. ISBN 978-80-244-1869-8.

² *Bloomova taxonomie výukových cílů* [online]. 200?, poslední revize 29. 6. 2013 [cit. 2013-08-12].

Dostupné na World Wide Web:

<http://wiki.ped.muni.cz/index.php?title=Bloomova_taxonomie_v%C3%BDukov%C3%BDch_c%C3%A1DI%C5%AF>

a informacemi, jakými muzejní pedagog zamýšlel, rovněž přesně stanovený cíl napomáhá „*snadněji zvolit činnosti a vypracovat instrukce pro žáka, které ho k onomu cíli nasměrují*“³. Proto je velmi důležité, aby jak uvádí Petra Šobáňová „*dílčí cíle přesně specifikovaly, co si mají návštěvníci v muzeu osvojit, a měly by být formulovány tak, aby bylo možné ověřit si, zda jich bylo či nebylo dosaženo*“⁴. Výukové cíle uvádím pro lepší přehlednost v následující kapitole.

K naplnění stanovených cílů pak pomáhají výukové metody, které podle Jarmily Skalkové chápeme jako „*způsoby záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům*“⁵. Při jejich vymezování jsem se řídila zejména klasifikací výukových metod podle J. Maňáka⁶ a použila jsem následující: slovní metody (monologické – vysvětlování, výklad, dialogické – diskuze), názorně demonstrační metodu (předvádění, pozorování předmětů a jevů), metodu praktickou (grafické a výtvarné práce).

Po vymezení výukových cílů a metod bylo nutné vybrat formu edukačního programu. Radek Horáček rozlišuje edukační programy podle „*vzájemného poměru mezi teoretickou a praktickou náplní programu*“⁷ na teoretické programy, mezi něž patří přednášky, besedy, apod., a programy praktické, kam Horáček zařazuje například praktické kurzy či tvůrčí dílny. Třetí formu tvoří programy smíšené, tzv. animace, „*kteř vedle rozvíjení kreativity zprostředkovávají formou praktických etud teoretické poznatky*“.⁸

Při výběru konkrétního druhu edukačního programu jsem musela zvážit nejen prostorové řešení výstavního sálu, ale i fakt, že program bude realizován ve zcela jiné budově než v budově, kde se nacházela výstava, na niž program navazoval. I přes doporučení v rámci poradenského rozhovoru navštívit před či po uskutečnění

---

³HUDECOVÁ, Dagmar. *Revize Bloomovy taxonomie edukačních cílů* [online]. c2003, [cit. 2013-08-12]. Dostupné na World Wide Web:

<https://is.muni.cz/auth/el/1451/podzim2012/e_learning/um/doc/bloom_taxonomie.pdf>

⁴ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. s. 65. ISBN 978-80-244-3003-4.

⁵ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha : Grada Publishing, a. s., 2007. s. 181. ISBN 978-80-247-1821-7.

⁶ MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 1995. 104 s. ISBN 80-210-1154-6.

⁷ HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Vyd. 1. Brno : CERM, 1998. s. 63. ISBN 80 -7204 -084 -7.

⁸ Tamtéž, s. 63.

programu tuto výstavu, dalo se předpokládat, že ne všichni pedagogové této možnosti využijí. Proto bylo nutné vybrat takový typ edukačního programu, který bude poměrně volný a nevyžaduje přímé napojení na konkrétní exponáty. Dalším určujícím prvkem při výběru programu se stala meditativní, nostalgická atmosféra výstavy „*Hračky ze skříně*“ i Vánoc samotných a důraz na emocionální prožitek. Po uvážení těchto okolností, jsem se nakonec rozhodla pro animaci.

Animaci jsem vybrala hned z několika důvodů. Jedním z nich byl pro animace typický důraz na zážitek a prožitek, které již Radek Horáček uvádí jako dvě nejvýznamnější hodnoty, k nimž animační program směřuje.⁹ Dalším faktorem pro výběr animace se stala vyváženost teoretické a praktické části programu či upevnění a obohacení poznatků i prohloubení zážitků prostřednictvím praktické činnosti.¹⁰

3. Stanovené výukové cíle programu

Při vytváření této animace jsem se soustředila, aby program pomáhal naplňovat tyto výukové cíle – žáci:

- zopakují lidové zvyky a obyčeje
- definují slovo tradice, zvyk, obyčej
- převypráví vlastními slovy příběh o narození Ježíše Krista
- porovnají způsob soudobého trávení a prožívání vánočních svátků s tradičním lidovým pojetím.

4. Popis

Potřeby: přehrávač hudby, vánoční koledy, Vyprávění o Vánocích (podle Lukáše) z knihy *Moje nejkrásnější vánoční knížka* (příp. jiný vánoční příběh), mísa, voda, svíčka, sirky, slaměná brčka, horká voda, červená bavlnka nebo silnější nit, špendlíky, nůžky, dřevěné količky na prádlo, zelená stuha, lepidlo

---

⁹ Tamtéž, s. 72.

¹⁰ Tamtéž, s. 76.

Děti přivítala lektorka v potemnělém prostoru plném starých plyšových medvídků, panenek i kočárků, kterým se rozléhaly tiché melodie koled, a vybídla je k usazení se na polštářky rozmístěné do kruhu přímo pod rozzářeným vánočním stromečkem.

V komunitním kruhu každý z účastníků postupně bez dlouhého přemýšlení prozradil vlastní asociaci ke Štědrému večeru. Lektorka následně shrnula všechny odpovědi – zopakovala ty nejčastější a zdůraznila i ty jedinečné. Po shrnutí, co vlastně pro nás dnes Vánoce znamenají, položila otázku, v čem se liší současné vánoční svátky ve srovnání s pojetím Vánoc našich babiček, prababiček a praprababiček. Děti obvykle samy zmínily lidové zvyky spojené s Vánocemi, na což lektorka zareagovala pobídkou vyjmenovat, jaké vánoční tradice známe. Úvodní evokaci, trvající přibližně 15 minut, pak zakončila litím vosku¹¹ do vody, během něhož děti tiše seděly, sledovaly kapání vosku a jejich myšlenky směřovaly na pozitivní zážitky z dosud prožitých Vánoc.

Protože vosk potřeboval zchladnout a vytvrdnout, zeptala se ještě lektorka dětí, zdali znají původ a důvod slavení Vánoc. Obvykle zazněly zejména u menších dětí různé odpovědi a tak, aby se vše uvedlo na pravou míru, přečetla jim lektorka krátký příběh o zázraku vánoční noci.¹² Než se pustila do čtení, upozornila posluchače, že se jich po přečtení zeptá: kdy se příběh odehrál, v jakém městě, kdo v příběhu vystupoval a co se v něm vlastně stalo. Tato část zabrala přibližně dalších 15 minut.

Vosk však ani po přečtení příběhu a zodpovězení avizovaných otázek nevychladl¹³, proto se ještě přešlo k výtvarné práci. Ta se uskutečnila již u stolů před kovanou mříží oddělující vstupní prostor sálu od samotné výstavy. Dosud oba programy (Krása slaměných ozdob i Pod stromečkem) zůstávaly jednotné. Ve tvůrčí části, již bylo věnováno přibližně 30 minut, už se lišily její náplní dle schopností a zručnosti dětí.

Účastníci od 3. ročníku základní školy vytvářeli za pomoci dvou lektorek a pedagogického doprovodu hvězdy ze slámy. Zakoupenou slámu (vyčištěnou

---

¹¹ Vosk zde pro bezpečnost a lepší manipulaci nahradil olovo. Lektorka držela tenkou červenou vánoční svíčku kolmo nad mísou s vodou, kam červený vosk pomalu skapával a vytvářel reliéfní obrázek.

¹² TISCHER, Claudia. Vyprávění o Vánocích (podle Lukáše). In: *Moje nejkrásnější vánoční knížka*. 2. vyd. Praha : EGMONT ČR, 1996. s. 92. ISBN 80-7186-132-4

¹³ Vosk samozřejmě vytvrdne téměř ihned po nakapání do vody. Tato drobná lež sloužila jako přechodová linie od jedné činnosti ke druhé.

a zarovnanou na stejnou délku) musela lektorka předem připravit spařením v horké vodě, aby šla sláma tvarovat a nelámala se. Čtyři slámová brčka se přeložila do tvaru hvězdy přes sebe, uprostřed propíchla špendlíkem a červenou nitkou se jednotlivá stébla omotávala. Celý proces zakončilo ozdobné zastřížení konců stébel a vytažení špendlíku.

Děti nižší věkové kategorie vytvářely netradiční ozdobu z dřevěného kolíčku na prádlo a zelené stuhy. Z lektorkou předstříhaných pruhů stuhy o 3 velikostech (od největší po nejmenší) vytvářeli žáci splením obou konců k sobě jakési „kapky“. Tyto kapky pak splenými konci lepili na kolíček – vždy dvě kapky naproti sobě od největší po nejmenší, čímž vytvořili stromeček, kde kmen tvořila spodní část kolíčku a větve zelená stuha. Zatímco výrobky zůstaly ležet na stolech, všichni účastníci se vrátili zpět na polštářky pod stromečkem, kde již čekala vosková věštba pro příští rok.

Lektorka z vody vylovila voskový „obrázek“ a nechala ho kolovat. Žáci si jej předávali v kruhu z ruky do ruky. Na pokyn lektorky nic neříkali, jen si obrázek prohlíželi a přemýšleli, co ve vosku vidí, co jim připomíná svým tvarem i povrchem. Jakmile se vosk vrátil zpět k lektorce, vyzvala jednoho žáka za druhým, aby prozradil, co ve vosku vidí, aniž by to lektorka nějak blíže komentovala. Poté jsme všichni společně hádali, co která představa věští do nového roku¹⁴.

Patnáctiminutová reflexe pak byla zakončena společným shrnutím, co jsme společně během programu dělali, co jsme se nového dozvěděli, co jsme si vyzkoušeli, co se nám nejvíce na celém programu líbilo a co nám naopak činilo nějaké potíže. Pak už jen lektorce nezbývalo nic jiného než se s dětmi rozloučit a popřát jim pěkné Vánoce.

5. Návaznost na rámcové vzdělávací programy

Tvořivé Vánoce jsem vypracovala v návaznosti kurikulárních dokumentů České republiky, abych zajistila jejich platné zařazení do školní výuky.

---

¹⁴ Kdo například viděl v onom tvaru botu, tomu jsme do nového roku věštili cestování.

Požadavky kladené na dítě v předškolním vzdělávání dle rámcového vzdělávacího programu¹⁵ se v rámci programu realizují ve všech stanovených vzdělávacích oblastech. Předškoláci si osvojují kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní kompetence, sociální a personální kompetence a v neposlední řadě také kompetence činnostní a občanské.

Program pomáhá naplňovat dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání¹⁶ cíle vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět: Místo, kde žijeme (Evropa a svět), Lidé kolem nás (soužití lidí, kultura, základní globální problémy), Lidé a čas (současnost a minulost v našem životě, báje, mýty, pověsti). Dále vzdělávací oblasti Umění a kultura: Výtvarná výchova či Člověk a svět práce: Práce s drobným materiálem. Pro žáky druhého stupně ZŠ a gymnázií¹⁷ pak zasahuje program do vzdělávací oblasti Člověk a společnost: Dějepis (Křesťanství a středověká Evropa, Modernizace společnosti), Výchova k občanství (Člověk ve společnosti, Člověk jako jedinec).

III. KOMPLEXNÍ ZHODNOCENÍ

Oddíl Komplexní zhodnocení logicky navazuje na předchozí kapitoly věnované koncepci Tvořivých Vánoc a pokračuje uceleným rozbořením případných rizik v průběhu realizace programu i jejich ošetřením. Jako závěrečné zhodnocení a možný ukazatel úspěšnosti Tvořivých Vánoc bude shrnut i celkový přínos programu spolu s čísly jeho návštěvnosti.

---

¹⁵ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 2012-02-12]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.

¹⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

¹⁷ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. s. 45. [cit. 2012-02-12]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPG-2007-07_final.pdf>. ISBN 978-80-87000-11-3>.

1. Možná úskalí při realizaci programu

Hned v úvodu musí lektorka zvládnout děti správně naladit a zaujmout, neboť chybějící motivace k činnostem na samém počátku, se jen těžko dohání v průběhu programu.

Vánoce mohou být pro některé žáky spojeny také s negativními zážitky, proto je zapotřebí již v evokaci během diskusního kruhu opatrně zjišťovat asociace. Zároveň některé z dětí mohou mít ostych před spolužáky z obavy, že jejich odpověď nebude správná. Proto je velmi důležité reagovat na jejich odpovědi kladně. Žádná odpověď není natolik špatná, aby se na ní nenašlo alespoň něco správného. Když zazní nějaká naprosto chybná odpověď, směřujeme přirozenou cestou, například pomocí otázek, daného žáka k odpovědi správné. Pokud si nějaké dítě nevybaví asociaci hned, necháme ho ještě chvíli přemýšlet a vrátíme se k němu na konci kruhu. Jestliže ho stále ještě nic nenapadlo, zkusíme ho pobídnout opět otázkami.

Při lití vosku se může stát, že se děti semknou těsně nad mísu a svíčku. Ještě než tedy začneme, vyzveme je, aby zůstaly sedět na svých místech, protože pak každý z nich hotový obrázek dostane na chvíli do ruky k prohlédnutí. Zároveň je upozorníme, ať myslí na nějaké pěkné zážitky, co za celý rok prožily nebo na loňské Vánoce. Jedině tak nám vosk přinese do dalšího roku věštbu pozitivní.

Další riziko spočívá ve čtení vánočního příběhu a udržení pozornosti účastníků. Z toho důvodu musí být vybrán příběh krátký a dějově jednoduchý. Před čtením lektorka děti upozorní, na co se mají v příběhu čtení soustředit (postavy, místo, čas, děj).

Na úvod praktické části je vždy zapotřebí si na žácích po jejich usazení za stoly vynutit pozornost. Přejít z klidového prostředí pod stromečkem ke stolům s připravenými pomůckami spolu s těšením se na tvůrčí práci je poměrně rušivý element, při němž se vytrácí pozornost. Předem je tak vyzveme, aby po usazení ke stolům zůstali tiší a nechali ležet pomůcky bez povšimnutí na stole. Máme-li více času, můžeme pomůcky rozdat až po vysvětlení postupu.

S tvorbou stromečků neměly děti žádnou větší potíž. U slaměných ozdob se mnohdy ukázala hůře rozvinutá jemná motorika či neschopnost zavázat si vlastní boty, natož udělat suk na niti. Žádné dítě však nesmí odcházet zklamané s pocitem

neschopnosti, proto méně šikovnému věnujeme více pozornosti a na pomoc mu přivoláme kamaráda už hotového se svou prací.

Závěrečná věštba nese hned několik potencionálních úskalí. Protože je voskový obrázek křehký, požádáme děti o opatrné zacházení. I zde platí, jak se zmiňuji již výše, že každý žák musí najít nějakou představu a že žádná odpověď není špatně. Zároveň je velmi důležité žákovi představu převést na kladnou věštbu do nadcházejícího roku.

Vzhledem k významnosti emocionální složky celého programu, musíme na závěr se žáky probrat v komunitním kruhu jejich pocity ze společně stráveného času. Případné negativní emoce pak zůstanou vyřčené v kruhu a nikdo s nimi z muzea neodchází ven.

2. Přínos programu (nejen) pro jeho účastníky

Žáci spolu se svými pedagogy unikli alespoň na chvíli soudobému adventnímu shonu a křiklavým vánočním výlohám obchodů. V téměř meditativní atmosféře se zamysleli nad pravou podstatou Vánoc a jejich pojetím dle našich předků. Vyzkoušeli si, jaké je vyrobit si vlastní ozdobu na stromeček a těšit se z ní. Program napomohl také v utužení vztahů třídního kolektivu i poznání sama sebe. Připomněli si své pozitivní zážitky z již prožitých Vánoc, ale také vlastní znalosti a schopnosti.

Pedagog sledoval chování své třídy v neobvyklém prostředí a při netypických činnostech. Všiml si jejich komunikativních dovedností vzájemně mezi sebou i s autoritou odlišného typu než vyučující. Pedagog se obvykle do celého programu zapojil, a stal se tak jedním ze svých žáků, což napomohlo v budování dobrého vztahu žák – pedagog, vzájemné důvěry a přirozeného respektu.

Muzejní pedagog (obvykle také lektor v jedné osobě) si ověřil, nakolik jsou tvůrčí aktivity během adventu vítané mezi žáky i učiteli, ale upevnil si také své lektorské dovednosti.

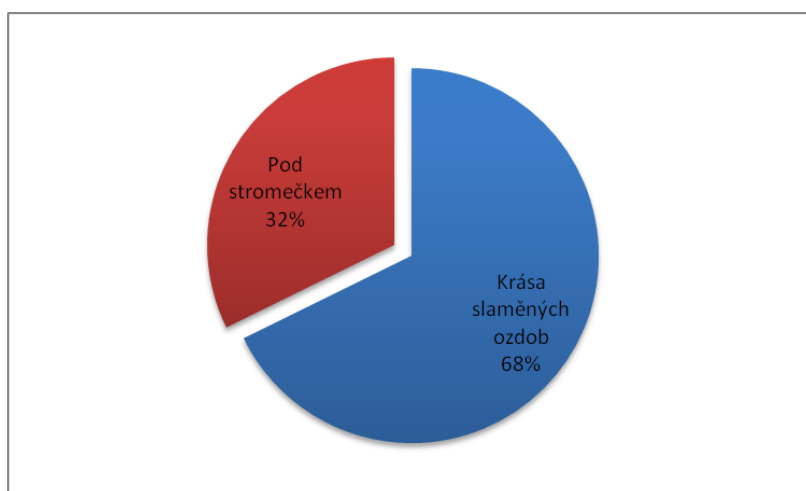
3. Zhodnocení návštěvnosti programu

Tvořivé Vánoce nabídlo školám Jihomoravské muzeum zároveň se zahájením výstavy „*Hračky ze skříně*“ od 7. prosince 2012, a tak program probíhal pouhé dva

týdny. Zájem o něj předčil naše očekávání, a pro plnou obsazenost jsme dokonce byli nuceni některé zájemce odmítnout.

Celkem se programu zúčastnilo na 403 dětí nejen ze znojemských škol, ale i z okolních obcí. V průměru tedy každý den navštívilo Tvořivé Vánoce přibližně 40 žáků, tj. cca 2 třídy. Jak ukazuje graf, více navštěvovaný byl program od 3. ročníku základní školy, Krása slaměných ozdob.

Graf č. 1: Návštěvnost jednotlivých programů Tvořivých Vánoc

Na základě velkého zájmu o Tvořivé Vánoce jsem se rozhodla, vytvořit Tvořivé Velikonoce. Program Když přichází jaro se nakonec stal ještě úspěšnějším než vánoční programy, což upevnilo mé rozhodnutí pokračovat v cyklech tvořivých svátků jara i zimy také v dalších letech.

Graf č. 2: Návštěvnost Tvořivých Vánoc 2012 a Tvořivých Velikonoc 2013

ZÁVĚR

Na předchozích stranách jsem se pokusila předložit kompletní rozbor jednoho z 24 edukačních programů realizovaných v Jihomoravském muzeu během roku 2012. Představila jsem dva programy z cyklu Tvořivé Vánoce i celkovou koncepci vánočních i velikonočních animací s výraznou výtvarnou částí.

Tvořivé Vánoce se nijak nevymykají běžně prováděným animacím v jiných muzeích či galeriích. Nepřinášejí žádné nové postupy, ani nemají ambice nových teorií oboru muzejní pedagogiky. Práce však poskytuje ucelený muzejní program s vymezenými cíli, přínosem i případnými lektorskými riziky. Věřím tedy, že, ač jsem stále ještě na poli muzejní pedagogiky začátečníkem, zpracování Tvořivých Vánoc jako příkladu dobré praxe, může posloužit některým z kolegů jako inspirace v jejich vlastní práci.

POUŽITÉ ZDROJE

BABYRÁDOVÁ, Hana, GRECMANOVÁ, Helena, EXLER, Petr. *Škola muzejní pedagogiky 4*. Olomouc : Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2007. 120 s. ISBN 978-80-244-1869-8.

Bloomova taxonomie výukových cílů [online]. 200?, poslední revize 29. 6. 2013 [cit. 2013-08-12]. Dostupné na World Wide Web:

<http://wiki.ped.muni.cz/index.php?title=Bloomova_taxonomie_v%C3%BDukov%C3%BDch_c%C3%ADI%C5%AF>

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Vyd. 1. Brno : CERM, 1998. 142 s. ISBN 80 -7204 -084 -7.

HUDECOVÁ, Dagmar. *Revize Bloomovy taxonomie edukačních cílů* [online]. c2003, [cit. 2013-08-12]. Dostupné na World Wide Web:

<https://is.muni.cz/auth/el/1451/podzim2012/e_learning/um/doc/bloom_taxonomie.pdf>

JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika : Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. 298 s. ISBN 978-80-7315-207-9.

MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, 1995. 104 s. ISBN 80-210-1154-6.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 2012-02-12]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. s. 45. [cit. 2012-02-12]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPG-2007-07_final.pdf>. ISBN 978-80-87000-11-3>.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika.* 2. vyd. Praha : Grada Publishing, a. s., 2007. 328 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace.* 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3003-4.

TISCHER, Claudia. *Moje nejkrásnější vánoční knížka.* 2. vyd. Praha : EGMONT ČR, 1996. 136 s. ISBN 80-7186-132-4.

č. 1

Zpracování projektu do příkladů dobré praxe pro webové stránky MCMP

TVOŘIVÉ VÁNOCE

Cílová skupina: děti a mládež

Tematická oblast: historické, umělecké

Téma: vánoční lidové zvyky a původ Vánoc

Cíl: připomenout tradiční pojetí vánočních svátků a jejich křesťanský původ

STRUČNÝ POPIS PROGRAMU:

Cyklus „tvořivých“ svátků zimy i jara (Tvořivé Vánoce, Tvořivé Velikonoce) započal v roce 2012 animacemi Krása slaměných ozdob (3. ročník ZŠ – SŠ) a Pod stromečkem (MŠ – 2. ročník ZŠ) volně navazujícími na výstavy Jihomoravského muzea ve Znojmě „*Veselé vánoční hody, aneb za tajemstvím štědrovečerního stolu*“ a „*Hračky ze skříně*“. Oba programy se konaly za tiché melodie koled a záře velikého pečlivě nazdobeného stromečku v téměř meditativní vánoční atmosféře potmělého výstavního prostoru plného starých plyšových medvídků, panenek i kočárků.

1. Evokace

V komunitním kruhu: asociace ke slovu „Vánoce“, diskusní srovnání soudobého pojetí Vánoc s Vánocemi našich prababiček a praprababiček, vyjmenování lidových zvyků a jejich význam, lití olova (pro zjednodušení nahrazeno olovo voskem)

2. Uvědomění si významu

V komunitním kruhu: čtení vánočního příběhu (adaptace biblického textu o narození Ježíše Krista pro dětské čtenáře), volné převyprávění příběhu

U pracovních stolů: výroba ozdob ze slámových brček, nebo jednoduchých stromečků z dřevěných kolíčků na prádlo a zelené stuhy

3. Reflexe

V komunitním kruhu: reliéfní obrázek z vosku předáván mezi děti, co obrázek představuje a co nám naše představa věští do příštího roku, společné závěrečné shrnutí průběhu programu

POUŽITÉ AKTIVIZAČNÍ METODY:

slovní metody: monologické (vysvětlování, výklad), dialogické (diskuze)

názorně demonstrační metody: předvádění, pozorování předmětů a jevů

metodu praktickou: grafické a výtvarné práce

POUŽITÉ POMŮCKY A TIŠTĚNÉ MATERIÁLY:

K atmosféře: nazdobený vánoční stromeček, vánoční koledy a přehrávač hudby

K lití vosku: miska s vodou, tenká červená svíčka, sirky

Ke čtení: TISCHER, Claudia. Vyprávění o Vánocích (podle Lukáše). In: *Moje nejkrásnější vánoční knížka*. 2. vyd. Praha : EGMONT ČR, 1996. s. 92. ISBN 80-7186-132-4.

Ke slaměným ozdobám: pro jednoho žáka: 4-6 slámových brček o délce cca 10cm (čím větší počet brček, tím náročnější ozdoba), červená silnější nit či bavlnka, špendlík, nůžky. Slámu nutno předem připravit spařením v horké vodě.

Ke stromečkům: pro jednoho žáka: dřevěný kolíček, cca 35cm širší zelené stuhy, lepidlo, nůžky

ZPŮSOB ZAKONČENÍ:

společné věštění z vosku, co nás čeká v nadcházejícím roce

HODNOCENÍ PROGRAMU PO REALIZACI:

Žáci spolu se svými pedagogy unikli alespoň na chvíli soudobému adventnímu shonu a křiklavým vánočním výlohám obchodů. V téměř meditativní atmosféře se zamysleli nad pravou podstatou Vánoc a jejich pojetí dle našich předků.

Program napomohl také v utužení vztahů třídního kolektivu i poznání sama sebe.

Připomněli si své pozitivní zážitky z již prožitých Vánoc, ale také vlastní znalosti a schopnosti.

ČETNOST PROGRAMU:

Cyklus tvořivých svátků v muzeu vždy 2x ročně (Tvořivé Velikonoce, Tvořivé Vánoce), přičemž je v rámci tohoto cyklu připravena vždy animace nového obsahu

AUTOŘI, MÍSTO A DATUM KONÁNÍ:

Bc. Monika Mažárová, Jihomoravské muzeum ve Znojmě, prosinec 2012

č. 2

Ukázky hotových výrobků

č. 3

Fotografie z realizace programu Pod stromečkem se žáky 2. ročníků
ZŠ JUDr. Josefa Mareše a MŠ, Znojmo

